

Jerzy Treder

SEK nagrodzony przez Prezesa Rady Ministrów

Acta Cassubiana 14, 401-402

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jerzy Treder

SEK nagrodzony przez Prezesa Rady Ministrów

Nagrodę Prezesa Rady Ministrów za rok 2011 w kategorii „Za wybitne osiągnięcia naukowe i artystyczne” otrzymał *Słownik etymologiczny kaszubszczyzny*, autorstwa W. Borysia i H. Popowskiej-Taborskiej. Gratulacje!

Przypomnijmy zatem, że *Słownik etymologiczny kaszubszczyzny* (SEK) autorstwa prof. **Wiesława Borysia** i prof. **Hanny Popowskiej-Taborskiej**, wydany w sześciu tomach przez Instytut Sławistyki PAN i Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy, należy bez wątpienia do najwybitniejszych osiągnięć polskiej sławistyki i humanistyki przełomu XX i XXI wieku, stanowiąc wielki i trwały wkład nauki polskiej w zbadanie złożonej sfery leksykalno-językowej – pośrednio też kulturowej i politycznej (zapożyczenia) – swoistego idiolektu kaszubskiego (formalnie od 2005 r.: języka regionalnego), rozwijającego się od stuleci – w zmiennych warunkach politycznych i administracyjnych – na historycznym i obecnym terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, od stuleci w ścisłych z Polską związkach: językowych, kulturowych, religijnych itd. Kolejny słowiański język zyskał w ten sposób ważne i trudne do wykonania opracowanie specjalistyczne. W związku z kontestowaniem jeszcze niekiedy w nauce problemu statusu języka kaszubskiego podkreślić należy, iż autorzy zachowują obiektywizm naukowych procedur i konkluzji, czego dowodem może być m.in. używanie neutralnego terminu *kaszubszczyzna*.

Wysoki poziom naukowy dzieła i rygorystyczne stosowanie nowoczesnych reguł etymologizowania i wyczerpującej prezentacji leksykograficznej gwarantują znani w świecie autorzy o niekwestionowanym dorobku. Zapewniają o nim także opinie wydawnicze uznanych autorytetów naukowych, polskich sławistów prof. Janusza Siatkowskiego i prof. Kazimierza Polańskiego. Poziom merytoryczny dzieła i jego naukowe znaczenie dla dalszych badań potwierdza kilkanaście już osobno wydrukowanych (od roku 1996) recenzji krajowych i zagranicznych (np. L. Bednarczuk, F. Hinze, J. Treder¹, Ž.Ž. Varbot), a także liczne cytowania

¹ Por. m.in. w „Acta Cassubiana”, t. II, 2000, s. 325-331.

w światowej literaturze, szczególnie w nowo powstających słownikach etymologicznych².

Słownik w pięciu tomach (tom 6. zawiera niezbędne indeksy wyrazowe, z płytą CD) liczy ponad 3700 haseł, w obrębie których objaśniono niemal 9000 wyrazów kaszubskich, a jeśli uwzględnić wieloznaczność wyrazów, to liczba ta jest znacznie większa. Wyekscerpowanych zostało w tym celu wiele źródeł od połowy XVI w. do dziś, tj. od *Duchownych piosni...* S. Krofeja (1586) do *Atlasu językowego kaszubszczyzny*, red. Z. Stieber i H. Popowska-Taborska (1964–1978), i do *Słownika gwar kaszubskich na tle kultury ludowej* B. Sychty (1967–1976); wszystkie wcześniej zostały wszechstronnie zanalizowane i opisane, m.in. przez H. Popowską-Taborską³, inicjatorkę i autorkę koncepcji tego *Słownika*, już w 1979 r.

Hasel wyrazowych w *Słowniku* objęto „tylko” tyle m.in. dlatego, że jest to „słownik dyferencjalny w stosunku do języka ogólnopolskiego”, który zatem uwzględnia szczególnie „tak zwane kaszubizmy leksykalne”, archaizmy i innowacje, a także „wybrane zapożyczenia niemieckie, będące pozostałością wielowiekowych kontaktów kaszubszczyzny z dialektami niemieckimi”. Układ gniazdowy materiału w obrębie hasła wyrazowego zapewnia ekonomię opisu, służąc zarazem nowoczesnej metodzie etymologizowania, wymagającej bardzo wnikliwej analizy struktury i zmian semantycznych wyrazu, jego wariantowości fonetycznej i morfologicznej, m.in. z powodu wątpliwych często poświadczeń (zapisów).

Do objaśnienia genezy tej leksyki wyzyskany został ogromny materiał porównawczy z języków indoeuropejskich i nieindoeuropejskich, w tym najwięcej wyrazów polskich (ok. 4200), niemieckich (ok. 1650), czeskich i rosyjskich (po ok. 720) itd., a ok. 2000 opatrzone rekonstrukcjami prasłowiańskimi. Kaszubska leksyka została więc w ten sposób skonfrontowana z bardzo szerokim tłem językowym. Spożytkowano w tym celu wiele słowników i prac, starszych i nowszych, wykazanych w obszernym spisie literatury.

Słownik etymologiczny kaszubszczyzny ułatwia zainteresowanym, np. historykom, politologom, literaturoznawcom i kulturoznawcom – wniknięcie w tajniki kaszubskiego słownictwa, konkretyzuje wnioski o pozycji kaszubszczyzny wśród języków świata i zachęca do dalszych studiów leksyki w językach słowiańskich, demonstrując zarazem fachową i obiektywną metodę badawczą.

Dodajmy, że poza „trudno dostępnym” tomem I A–Č (1994) pozostałe są jeszcze do nabycia; informacje na stronie internetowej Instytutu Sławistyki PAN.

² Por. np. D.V. Paždjerski, *Kaszubskie wątki w „Słowniku etymologicznym języka serbskiego”*, „Acta Cassubiana”, t. XI, 2009, s. 37-56.

³ Por. m.in. H. Popowska-Taborska, W. Boryś, *Leksyka kaszubska na tle słowiańskim*, Warszawa 1996.